

ROZWÓJ DZIECKA W WIEKU 10-13 LAT

Jest to okres bardzo niejednorodny. Uczeń 11-letni to jeszcze dziecko, 13-letni natomiast to już młody nastolatek.

Rozwój społeczny

W życiu społecznym zaczynają dokonywać się w tym okresie zasadnicze zmiany. Dzieci związane dotąd silnie z dorosłymi (rodzicami, a potem nauczycielami) zaczynają zwracać się w stronę rówieśników. Choć większość dzieci nadal blisko jest związana ze swoimi rodzicami, to stosunek do nich staje się wyraźnie ambiwalentny.

Obok prób oderwania się i dążenia do samodzielności, istnieje jeszcze ciągle duży autorytet rodziców i w wielu ważnych sprawach dzieci wciąż jeszcze do nich się zwracają. Jednocześnie pojawia się silne poczucie przynależności do grupy. Powoduje to, że dzieci bardziej zaczynają słuchać siebie nawzajem, niż rodziców. Zaczynają dostosowywać swoje zachowania i dążenia do potrzeb grupy, przyswajają sobie jej normy. Uczucie silnej więzi z grupą rodzi poczucie solidarności, która może dotyczyć wielu spraw - również tych nieakceptowanych przez rodziców. Także normy moralne i ich przestrzeganie są w tym okresie uzależnione od opinii rówieśników.

KRYZYS ZAUFANIA

Wyraźny kryzys zaufania do rodziców pojawia się około 12 roku życia. Towarzyszy temu negatywizm, krnąbrność i nieposłuszeństwo wobec rodziców. 12 – 13 latkom wydaje się, że nie są już dziećmi, podczas gdy otoczenie nadal ich tak traktuje. Starają się więc za pomocą takiego zachowania dać do zrozumienia otoczeniu, że są już dorośli i samodzielni. Dla wielu rodziców takie przejawy niezależności mogą być bardzo trudne, ważne jest jednak utrzymanie kontaktu i możliwości porozumiewania się z dziećmi, gdyż w późniejszym okresie może być to jeszcze trudniejsze.

Bardzo ważny jest w tym okresie problem przyjaźni. Dzieci wierzą w jej istnienie i szukają jej, stawiając jednocześnie przyjaźni bardzo wysokie wymagania – wyłączności, wierności i bezwzględного dochowywania tajemnic. Przyjaźnie dotyczą z reguły osób tej samej płci, ponieważ w tym wieku istnieje ostry antagonizm między chłopcami, a dziewczynkami. Około 12 – 13 roku życia dziewczęta zaczynają się już interesować chłopcami, starają się zwrócić na siebie ich uwagę, ci jednak zazwyczaj trzymają się z daleka i wciąż wolą towarzystwo kolegów.

Samoocena

W tym okresie znacznym przemianom podlega również obraz własnego ja. Dziecko oceniane przez różne osoby z otoczenia, wytwarza swoją samoocenę, która jest początkowo bardzo zależna od tych opinii. Stopniowo dziecko zaczyna wykorzystywać swoje logiczne myślenie w celu

uporządkowania wiedzy o sobie. W coraz większym stopniu potrafi porównać opinie innych na swój temat z tym, co sam o sobie myśli, a także ze swoimi realnymi osiągnięciami. Tworzy się „ja” racjonalne – zdolne do adekwatnej oceny siebie oraz dokonywania świadomych wyborów. Na kształtowanie się obrazu samego siebie wpływa również – dokonujące się około 12 – 13 roku życia – uświadomienie sobie istnienia własnego świata psychicznego. Młodzi ludzie zaczynają się interesować własną osobowością, porównywać się z innymi. W tym początkowym okresie ważne są zwłaszcza te cechy, które mają znaczenie w kontaktach z innymi ludźmi, np. koleżeństwo, odwaga, prawdomówność itd. Pod koniec tego stadium rozwoju zaczynają się też pojawiać początki autonomii w zakresie norm moralnych – stopniowo coraz ważniejsze staje się własne wewnętrzne przekonanie o słuszności postępowania, niezależnie od opinii innych ludzi oraz konsekwencji.

NIEKTÓRE CECHY CHARAKTERYSTYCZNE DZIECKA W TYM WIEKU:

- Duże indywidualne zróżnicowanie tempa zmian rozwojowych
- Intensywne poznawanie rzeczywistości, duża potrzeba wiedzy
- Zwrot w stronę rówieśników i ustalenie się własnej tożsamości w kontaktach z nimi
- Tworzenie się oddzielnych grup dziewcząt i chłopców
- Początek kryzysu zaufania do dorosłych
- Kształtowanie się realnego obrazu własnego ja

POTRZEBY DZIECKA

1. **Potrzeby fizycznego przetrwania** – dotyczą spraw, bez których niemożliwa jest nasza egzystencja. Należą do nich zaspokojenie głodu i pragnienia, snu, powietrza, ruchu, aktywności, ciszy, dachu nad głową i miejsca do pracy czy nauki, ciepła itd. Jeśli dziecko będzie często głodne, niewyspane, będzie miało niedowagę lub inne problemy zdrowotne – wtedy wszystkie swoje umiejętności wykorzysta, aby te braki w jakimś stopniu zaspokoić. Inne potrzeby mogą po prostu przestać istnieć albo zostaną zepchnięte na dalszy plan. Te niezaspokojone potrzeby będą dominowały nad organizmem i wpływały na jego zachowanie.
2. **Potrzeby bezpieczeństwa** – czyli fizycznej i psychicznej pewności. Dzieci muszą się czuć bezpieczne, chociaż wchodząc w kontakty z innymi wystawiają tę potrzebę na poważne ryzyko. Szczególnie w przypadku dzieci chodzi tu o bezpieczny, uporządkowany, dający się przewidzieć świat, na który można liczyć i w którym nie zdarzają się rzeczy niebezpieczne i nieoczekiwane. Dzieci przeżywają poważne frustracje, gdy w otaczającym ich świecie pojawiają się kłótnie, bijatyki, grożenie, wyszydzanie czy maltretowanie.

Chciałyby również mieć możliwość wyrażania swojej inności i wypowiadania swoich myśli i uczuć bez obaw o krytykę i negatywną ocenę.

3. Uczestnictwo w grupie – dom, szkoła, grupa koleżeńska są miejscami, w których młodzi ludzie mogą zaspokoić swoje potrzeby psychiczne oraz przeżyć doświadczenia w kontaktach z innymi, co odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju ich osobowości.

W okresie 11 – 13 lat posiadanie kolegów czy bliskich przyjaciół jest dla nich bardzo ważne. Zapewnia im poczucie ważności, pozwala pozbyć się lęków, zwiększając zadowolenie z życia. Grupy rówieśnicze odgrywają szczególną rolę w życiu tych młodych ludzi, których sytuacja w domu nie jest stabilna. Nieakceptowani przez swoje rodziny chętniej zwracają się do rówieśników i starszych kolegów. Zależy im wtedy bardzo na uznaniu ze strony kolegów, podporządkowują się im szybko, a grupa staje się dla nich ważniejsza od rodziny.

Z kolei ci, którzy w swoich rodzinach są rozpieszczani i wszystko, co robią, spotyka się z pełną akceptacją, mogą w kontaktach koleżeńskich przeżywać poważne trudności. Chcąc niewiele dać, a sporo otrzymywać, są często przez kolegów odrzucani i nie akceptowani.

4. Przeżywanie uczuć i emocji – jest naturalną reakcją na to, co dzieje się w kontakcie ludzi z otoczeniem, jest czymś zdrowym i naturalnym. W wielu rodzinach jest zabronione okazywanie pewnych określonych uczuć, np. smutku, bo panuje przekonanie, iż świadczy on o słabości. Dozwolona natomiast, zwłaszcza u chłopców, jest złość. W ten sposób już w dzieciństwie uczą się oni reagować agresją, gdy w rzeczywistości są smutni lub przerażeni. U dziewczynek często wyrażanie złości nie jest akceptowane, w zamian za co uczy się je płaczu, pokazując, że bywa on bardziej skuteczny. Co dzieje się, gdy prawdziwe emocje zostaną stłumione? Uczucia, z którymi trudno samemu się uporać, a które nie zostaną wyrażone powodują, że ludzie żyją w dużym napięciu. Staje się to bezpośrednią przyczyną szukania zapomnienia w alkoholu czy narkotykach.

5. Poczucie własnej wartości – jest jedną z podstaw zdrowej, zdolnej oprzeć się uzależnieniom osobowości. Poczucie to budujemy głównie na wsparciu emocjonalnym otrzymywanym od innych. Zdobywamy je czując miłość, szacunek, akceptację i uznanie. Jakie rezultaty przynosi okazywanie dzieciom akceptacji? Powoduje przede wszystkim, że dziecko uczy się akceptować i lubić samego siebie i zdobywać poczucie własnej wartości. Dziecko rozwijając się w atmosferze akceptacji, w podobnych kategoriach buduje też obraz otaczającego świata. Nie będzie ono odczuwało lęku przed nowymi sytuacjami, a przeciwnie – ciekawość i chęć coraz szerszego poznawania otoczenia.